

Zmiana obrazu siebie w populacji młodzieży w późnej fazie adolescencji na przestrzeni 15 lat – badania porównawcze

Change in self-image in the population of adolescents in 15 years – comparative study

Renata Modrzejewska¹, Wanda Badura-Madej²

¹Klinika Psychiatrii Dzieci i Młodzieży CM UJ
Kierownik: prof. dr hab. n. med. J. Bomba
²Zakład Psychologii Zdrowia CM UJ
Kierownik: dr hab. n. hum. M. Motyka

Summary

The image of the self changes over time. The changes are conditioned by the culture and the social structure that the adolescents live in.

Aim. The study aimed to compare self-image in the non-treated 17 y.o. population of adolescents during 15 years.

Method. In 1987 and 2001, a representative sample of school-attending adolescents was screened with OSIQ (The Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents).

Results. In the period surveyed, the self-image of 17-year-olds improved. In the boys' group, there is still an incoherence of the self-image, while in girls the coherence grows.

Conclusions. As a result of macrocultural factors, favourable changes take place in the area of mental health and coping that are reflected in the improvement of the self-image.

Słowa klucze: obraz siebie, kwestionariusz Obrazu Siebie Offera, badania epidemiologiczne
Key words: self-image, The Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents, epidemiological study

Problemy normy i patologii a także typowości bądź atypowości przebiegu dojrzewania są nadal istotne w psychiatrii młodzieżowej. Sformułowane kilkadziesiąt lat temu w psychodynamicznych teoriach rozwoju osobowości zadania i problemy rozwojowe, najpełniej wyrażone w teorii Eriksona, służą nadal jako pewien wzorzec i punkt wyjścia do interpretacji zachowań nastolatka, mimo zmieniającego się kontekstu społecznego. Nawet wśród profesjonalistów zajmujących się zdrowiem psychicznym utrzymuje się nadal tendencja do rzutowania swojego doświadczenia zawodowego na ocenę problemów zdrowia psychicznego młodzieży. Jak wynika z badań Offera i wsp. [1], obraz typowego nastolatka widziany przez psychiatrów był znacznie gorszy niż

w oczach samej młodzieży. Wyniki te pokazują niebezpieczeństwo tworzenia ogólnych charakterystyk poprzez generalizację doświadczeń i opisów zaczerpniętych z badań nad specyficznymi grupami, np. młodzieżą korzystającą z pomocy psychiatrycznej. Wcale nie tak rzadkie jest także rzutowanie doświadczeń z własnego okresu dojrzewania na współczesną młodzież i czynienie z tego doświadczenia i subiektywnych sądów, wzorca normy. W obszarze psychologii i psychiatrii młodzieżowej łatwo dochodzi też do uruchomienia społecznych stereotypów na temat młodzieży, co może wpływać na rzetelność klinicznych ocen nastolatka. Utrzymuje się nadal stereotyp społeczny, funkcjonujący już w starożytności, że współczesna młodzież sprawia więcej problemów niż poprzednia generacja nastolatków. Aby uniknąć opisanych powyżej pułapek, potrzebne stają się badania populacyjne młodzieży, pozwalające na tworzenie psychologicznych charakterystyk typowych nastolatków.

Najbardziej znaczącymi badaniami populacyjnymi młodzieży są badania Offera i wsp. dotyczące obrazu siebie [2, 3]. Objęto nimi duże grupy młodzieży w Stanach Zjednoczonych: w latach sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku. Ponadto przeprowadzono badania ponad 30 tysięcy adolescentów z kilkunastu krajów o różnym stopniu rozwoju ekonomicznego, różnej tradycji kulturowej i religijnej (Stany Zjednoczone, Niemcy Zachodnie, Włochy, Izrael, Węgry, Japonia, Turcja, Tajwan, Bangladesz, Australia). Stwierdzono, że znacząca większość młodych ludzi (ponad $\frac{3}{4}$ badanych) zmaga się z dojrzewaniem bez burzliwej manifestacji kryzysu adolescencyjnego, oraz że ich psychologiczne charakterystyki nie mają wartości uniwersalnej – są warunkowane kręgiem kulturowym i strukturą społeczną, w której żyją. Interesujące są również wyniki badań młodzieży ze Stanów Zjednoczonych na przestrzeni lat. Offer i wsp. sformułowali kilka wniosków. Oto one:

- obraz siebie młodzieży nie jest statyczny, wykazuje zmienność na przestrzeni lat;
- najbardziej pozytywny obraz siebie miały nastolatki z lat 60., najgorszy – z lat 70., nastolatki z lat 80. plasowały się między tymi dwiema grupami;
- adolescenti z lat 60. mieli w porównaniu z pozostałymi grupami młodzieży lepszy poziom kontroli własnych emocji, wyższe standardy moralne i bardziej satysfakcjonujące radzenie sobie z trudnymi problemami;
- na przestrzeni lat utrzymywały się pozytywne oceny w zakresie relacji z rówieśnikami, z rodzicami oraz samopoczucia.

Offer i wsp., interpretując podobieństwo i różnice w obrazie siebie młodzieży z różnych krajów, posłużyli się zmiennymi ekonomiczno-demograficznymi. Na podstawie analiz statystycznych wyodrębnili sześć zmiennych, które miały wpływ na obraz siebie młodzieży: ogólny dochód narodowy, dochód na głowę mieszkańca, wydatki na szkolnictwo, ogólny indeks jakości życia, procent młodzieży między 14 a 18 r.ż. w ogólnej populacji, procent młodzieży męskiej w wieku 15–19 lat w populacji osób zatrudnionych. Okazało się, że wysoki procent młodzieży w ogólnej populacji sprzyjał relatywnie gorszemu nastrojowi, słabszym relacjom społecznym, wyższej psychopatologii, a wyższy ogólny dochód narodowy – lepszemu samopoczuciu i bardziej pozytywnym relacjom z rówieśnikami. Wyższy dochód na głowę mieszkańca skutkował

bardziej pozytywnymi ocenami obrazu ciała i bardziej liberalnym postawom wobec kwestii seksualnych. W krajach o niskich relatywnie wydatkach na szkolnictwo na osobę występowały u młodzieży większe problemy w zakresie zdrowia psychicznego. Niski procent młodzieży męskiej w populacji zatrudnionych był związany z lepszą oceną radzenia sobie ze światem, a wyższy wskaźnik jakości życia sprzyjał bardziej pozytywnym ocenom relacji społecznych. W dostępnej literaturze w latach późniejszych nie ma publikacji na temat tego rodzaju badań.

Badania populacyjne reprezentatywnej grupy młodzieży uczącej się w Krakowie, dotyczące obrazu siebie, przeprowadzono za pomocą kwestionariusza Offera, w 1987 roku. Dodatkowo przy normalizacji tego kwestionariusza przebadano również grupy młodzieży uczącej się i mieszkającej w małych miastach i na wsi. Badania te pozwoliły na opis typowego nastolatka z końca lat 80. XX wieku oraz analizę wpływu wieku, płci, typu szkoły, miejsca zamieszkania na obraz siebie adolescentów [4, 5, 6].

Wychodząc z założenia, że adolescencja jest procesem silnie zabarwionym czynnikami społecznymi i kulturowymi, a psychologiczne charakterystyki młodzieży nie mają wartości uniwersalnej, podjęto badania, których celem było porównanie obrazu siebie adolescentów na przestrzeni lat. W tym celu w 2001 roku ponownie przeprowadzono badanie obrazu siebie uczącej się młodzieży krakowskiej. Aby uzyskać dane do porównań, zastosowano ten sam kwestionariusz *Obrazu Siebie Offera*.

Narzędzie badawcze

Kwestionariusz Daniela Offera (The Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents) powstał w 1962 roku jako wynik zainteresowania autora i jego zespołu problemami normy i patologii psychicznej w okresie dojrzewania oraz obrazem adolescencji w różnych kręgach kulturowych. Według Offera obraz siebie (self-image) jest to całość spostrzeżeń, myśli i uczuć dotyczących własnej osoby, które mogą być mniej lub bardziej nazwane i mniej lub jaśniej wyartykułowane. Adolescenci ze względu na osiągnięty poziom rozwoju umysłowego i emocjonalnego potrafią i na ogół dość rzetelnie opisują, co myślą o sobie i co do siebie czują [7, 8]. Na podstawie teoretycznych rozważań i empirycznych badań nad okresem adolescencji oraz klinicznego doświadczenia Offer przyjął 130 pytań i stwierdzeń jako ważnych przy opisie psychologicznego funkcjonowania i przeżyć nastolatka. Obejmują one następujące wymiary obrazu siebie: psychologiczny, społeczny, seksualny, rodzinny oraz związany z radzeniem sobie.

Opis skal

I – Ja psychologiczne (Psychological Self – PS)

W skalach tych opisuje się i porównuje uczucia, pragnienia, fantazje, doświadczenia i stosunek do własnej emocjonalności, własnego ciała, poczucie kontroli własnych impulsów emocjonalnych. Na ten wymiar składają się trzy skale: PS-1: kontrola impulsów (Impulse Control), PS-2: ton emocjonalny (Emotional tone), PS-3: obraz ciała (Body Image).

II – Ja społeczne (Social Self – SS)

Adoleścenci charakteryzują siebie poprzez opisanie swoich relacji z przyjaciółmi i kolegami, wartości, które preferują, oraz planów co do swojego przyszłego wykształcenia i zawodu. Na ten wymiar składają się trzy skale: SS-1: stosunki społeczne (Social relationships), SS-2: morale (Morals), SS-3: cele edukacyjne i zawodowe (Vocational and educational goals).

III – Ja seksualne (Sexual Self – SxS)

Ten aspekt Ja odnosi się do istotnego problemu dojrzewania, jakim jest integracja popędu seksualnego, życia emocjonalnego i funkcjonowania społecznego. Pytania odnoszą się do tego, jak adolescent czuje się ze swoimi seksualnymi doświadczeniami i zachowaniami. Używana jest skala SxS: postawy seksualne (Sexual attitudes).

IV – Ja rodzinne (Familial Self – FS)

W skali FS – relacje rodzinne (Family relationships) nastolatek ocenia klimat emocjonalny domu, poziom komunikacji i poczucie oparcia w rodzicach oraz swoją pozycję w domu.

V – Ja – mechanizmy radzenia sobie (Coping Self – CS)

Ten wymiar obrazu siebie pokazuje, w jakim stopniu nastolatek radzi sobie z różnymi frustracjami, płynącymi z otoczenia oraz czy występują poważniejsze objawy psychopatologiczne na poziomie klinicznym. Używane są trzy skale – CS-1: kontrola świata zewnętrznego (Mastery), CS-2: zdrowie emocjonalne (Emotional health), CS-3: przystosowanie wyższe (Superior adjustment).

Material

W badaniach przeprowadzonych w latach 1987 i 2001 uczestniczyło 1752 uczniów drugich klas szkół średnich (licea, technika i szkoły zawodowe) w wieku 16–17 lat, których wyniki uwzględniono w aktualnych obliczeniach (pominięte zostały osoby, które opuściły więcej odpowiedzi w kwestionariuszu OSIQ, niż pozwala na to procedura obliczeniowa). Ich udział był dobrowolny. Próba z 1987 roku liczyła 312 chłopców i 318 dziewcząt, a z 2001 roku 475 chłopców i 647 dziewcząt. Rozkład liczebności dla płci w obu próbach przedstawia tabela 1. W obu próbach zachowano populacyjne proporcje młodzieży z różnych typów szkół.

Tabela 1. Liczebność badanych grup

Populacja	Chłopcy	Dziewczęta	Ogółem
Rok 1987	312	318	630
Rok 2001	475	647	1122
Ogółem	787	965	1752

Metoda

Z pełnej wersji OSIQ w analizie materiału uwzględniono 99 pozycji składających się na 10 skal wersji międzynarodowej kwestionariusza [8]. W celu porównania pozio-

mu wyników surowych w skalach OSIQ chłopców i dziewcząt w latach 1987 i 2001 zastosowano test t istotności różnic między średnimi dla prób niezależnych. Analizę profili grupowych skal oparto na dwuczynnikowych i trójczynnikowych analizach ANOVA z powtarzanymi pomiarami z uwzględnieniem kontrastu odchyleniowego. Podstawę do uzyskania profili stanowiły wyniki tenowe w skalach OSIQ obliczone na podstawie średnich i odchyłeń standardowych dla całej grupy badanej.

Wyniki

W tabelach 2 i 3 zestawiono statystyki dotyczące różnic między grupami adolescentów z 1987 i 2001 roku w zakresie wyników surowych skal OSIQ.

Tabela 2. Średnie arytmetyczne i odchylenia standardowe wyników surowych w skalach OSIQ w badanych grupach

Skala OSIQ	Chłopcy				Dziewczęta			
	1987 rok		2001 rok		1987 rok		2001 rok	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
1. Kontrola impulsów	2,59	0,69	2,43	0,80	3,17	0,80	2,95	0,90
2. Ton emocjonalny	2,71	0,79	2,35	0,98	3,10	0,81	2,83	1,01
3. Obraz ciała	2,94	0,69	2,70	0,87	3,30	0,65	3,11	0,91
4. Stosunki społeczne	2,78	0,80	2,46	0,87	2,83	0,75	2,51	0,83
6. Postawy seksualne	2,70	0,72	2,36	0,75	3,23	0,72	2,77	0,80
7. Relacje rodzinne	2,53	0,67	2,48	0,80	2,57	0,67	2,68	0,94
8. Kontrola świata zewnętrznego	2,49	0,66	2,24	0,76	2,58	0,65	2,39	0,76
9. Wykształcenie i zawód	2,51	0,77	2,35	0,77	2,32	0,65	2,22	0,75
10. Zdrowie emocjonalne	2,56	0,59	2,27	0,75	2,86	0,62	2,59	0,79
11. Przystosowanie wyższe	2,78	0,54	2,57	0,62	2,66	0,52	2,50	0,61
Skala ogólna	23,92	4,22	21,86	5,46	25,39	3,89	23,77	5,63

Tabela 3. Wartości testu t istotności różnic między wartościami średnich arytmetycznych skal OSIQ w badanych grupach

Skala OSIQ	Ch: 1987 vs 2001		Dz: 1987 vs 2001		1987: ch vs dz		2001: ch vs dz	
	698,7 ≤ df ≤ 773		676,9 ≤ df ≤ 848,4		584,0 ≤ df ≤ 612		1078,3 ≤ df ≤ 1120	
	t	p	t	p	t	p	t	p
1. Kontrola impulsów	2,94	0,003	3,96	0,000	-9,67	0,000	-10,13	0,000
2. Ton emocjonalny	5,68	0,000	4,47	0,000	-5,97	0,000	-7,93	0,000
3. Obraz ciała	4,19	0,000	3,77	0,000	-6,69	0,000	-7,57	0,000
4. Stosunki społeczne	5,19	0,000	5,96	0,000	-0,73	0,466	-1,00	0,316
6. Postawy seksualne	6,30	0,000	9,00	0,000	-9,14	0,000	-8,79	0,000
7. Relacje rodzinne	0,80	0,425	-2,09	0,037	-0,74	0,460	-3,62	0,000

8. Kontrola świata zewnętrznego	4,90	0,000	3,89	0,000	-1,64	0,101	-3,35	0,001
9. Wykształcenie i zawód	2,84	0,005	2,06	0,039	3,32	0,001	2,80	0,005
10. Zdrowie emocjonalne	6,02	0,000	5,91	0,000	-6,23	0,000	-6,87	0,000
11. Przystosowanie wyższe	5,00	0,000	4,22	0,000	2,93	0,004	1,99	0,047
Skala ogólna	5,91	0,000	5,20	0,000	-4,50	0,000	-5,70	0,000

Ch – chłopcy, Dz – dziewczęta

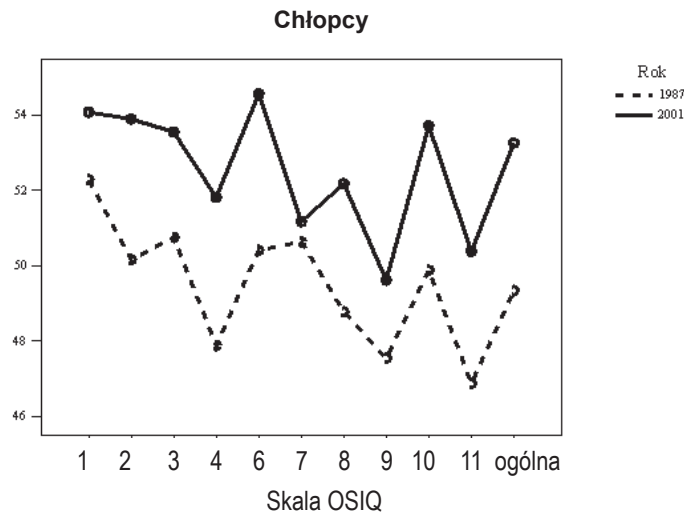
Ujemna wartość t – wyższa wartość średniej w 2001 niż w 1987 roku; wyższa u dziewcząt niż u chłopców

(dodatnia wartość t – wartość średniej wyższa w 1987 roku; wyższa u chłopców)

Obraz siebie chłopców 1987–2001

Analiza porównawcza obrazów siebie grupy chłopców w latach 1987 i 2001 wykazuje zmiany w kierunku bardziej pozytywnego spostrzegania własnej osoby w roku 2001. Wniosek ten odnosi się do wszystkich aspektów obrazu siebie opisywanych przez kwestionariusz Offera, z wyjątkiem relacji rodzinnych. Chłopcy w latach 1987 i 2001 podobnie spostrzegają swoje relacje z rodziną. Zmiany w obrazie siebie na przestrzeni lat potwierdza też analiza kształtów profili grupowych (wykres 1).

Wykres 1. Chłopcy badani w roku 1987 i 2001: profile grupowe skal OSIQ (na osi Y – teny, wyższe wyniki wskazują na lepsze przystosowanie)

Dwuczynnikowe ANOVA z powtarzaniem pomiarów – dla kontrastu odchyleniowego istotne statystycznie efekty interakcyjne skala x populacja:

Skala 1 – kontrola impulsów	F(1,772) = 6,05	p = 0,011 relatywne pogorszenie
Skala 4 – stosunki społeczne	F(1,772) = 4,11	p = 0,043 relatywna poprawa
Skala 6 – postawy seksualne	F(1,772) = 3,82	p < 0,051 relatywna poprawa
Skala 7 – relacje rodzinne	F(1,772) = 21,05	p < 0,0005 relatywne pogorszenie
Skala 10 – zdrowie emocjonalne	F(1,772) = 4,29	p = 0,039 relatywna poprawa

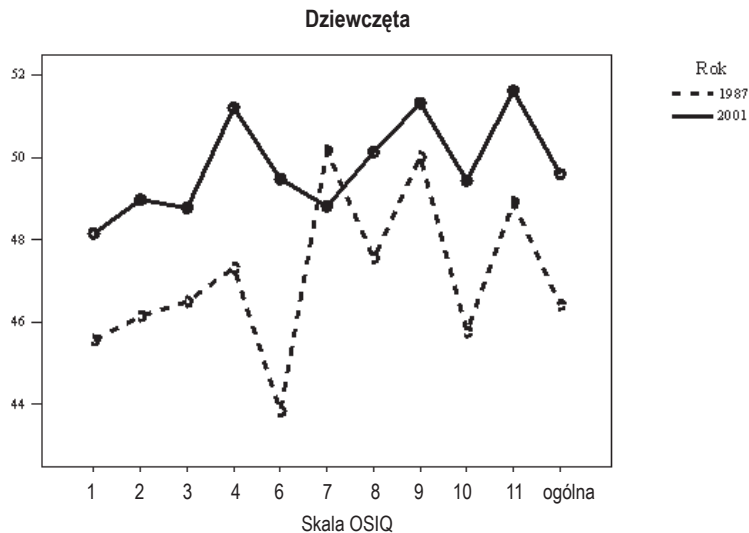
Warto zauważyć, że poza generalną tendencją, jaką jest poprawa obrazu siebie, u chłopców w 2001 roku utrzymuje się nadal obserwowana w 1987 roku jego nieharmonijność: chłopcy lepiej oceniają siebie w zakresie cech intrapsychicznych niż w zakresie *Ja społecznego* (skale: stosunki społeczne, wykształcenie i zawód) i *Ja – mechanizmów radzenia sobie* (skale: kontrola świata zewnętrznego, zdrowie emocjonalne, przystosowanie wyższe).

Obraz siebie dziewcząt 1987–2001

U dziewcząt obraz siebie na przestrzeni lat również uległ zmianie w kierunku bardziej pozytywnej oceny własnej osoby. Jedynie relacje z rodziną dziewczęta w 2001 roku opisują mniej pozytywnie niż w 1987 roku, a w zakresie celów edukacyjnych i zawodowych nie ma zmian istotnych statystycznie.

Wykres 2 ilustruje różnice w obrazie siebie u dziewcząt w profilach grupowych.

Wykres 2. Dziewczęta badane w roku 1987 i 2001: profile grupowe skal OSIQ (na osi Y – teny, wyższe wyniki tenowe wskazują na lepsze przystosowanie)

Dwuczynnikowe ANOVA z powtarzaniem pomiarów – dla kontrastu odchyleniowego istotne statystycznie efekty interakcyjne skala x populacja:

Skala 4 – stosunki społeczne	F(1,959) = 7,55	p = 0,006 relatywna poprawa
Skala 6 – postawy seksualne	F(1,959) = 19,35	p < 0,0005 relatywna poprawa
Skala 7 – relacje rodzinne	F(1,959) = 48,33	p < 0,0005 relatywne pogorszenie
Skala 9 – wykształcenie i zawód	F(1,959) = 5,52	p = 0,019 relatywne pogorszenie
Skala 10 – zdrowie emocjonalne	F(1,959) = 6,16	p = 0,013 relatywna poprawa

Wyraźną poprawę obserwuje się w zakresie *Ja społecznego* i *radzenia sobie*, czyli tych właściwości, które tworzą się w relacji do świata zewnętrznego. Poza ogólną poprawą obrazu siebie w różnych aspektach dodatkowo u dziewcząt nastąpiła ważna zmiana w strukturze obrazu siebie, co widoczne jest w kształcie profilu grupowego. Obraz siebie dziewcząt w roku 2001 stał się bardziej spójny niż w 1987 roku.

Porównanie kierunku zmian w obrazie siebie u obu płci

W tabeli 3 zamieszczono wyniki porównań pomiędzy chłopcami i dziewczętami w 1987 roku oraz w roku 2001.

Na podstawie analizy wyników w skali ogólnej można stwierdzić, że obraz siebie u chłopców okazał się bardziej pozytywny niż u dziewcząt, zarówno w 1987, jak i w 2001 roku. Ta tendencja zaznaczyła się wyraźniej w 2001 roku. Chłopcy w roku 1987 spostrzegali siebie lepiej w zakresie 5 skal (kontrola impulsów, tonu emocjonalnego, obrazu ciała, postaw seksualnych i zdrowia emocjonalnego), a w roku 2001 w 7 skalach, a mianowicie obok wcześniej wymienionych jeszcze dodatkowo w zakresie stosunków rodzinnych i kontroli świata zewnętrznego. W obu badanych przedziałach czasowych dziewczęta opisywały siebie bardziej pozytywnie niż chłopcy w zakresie celów edukacyjnych i zawodowych oraz tzw. przystosowania wyższego, czyli siły ego. Na przestrzeni lat utrzymał się też brak istotnej statystycznie różnicy między chłopcami a dziewczętami w opisie relacji z rówieśnikami.

Analiza kształtów profilów grupowych (wykresy 1 i 2) wykazała, zarówno u chłopców jak i u dziewcząt, istotne statystycznie różnice między populacjami z 1987 i 2001 roku.

U obu płci różnice te polegają na względnie wyższym poziomie wyników w profilu grupowym w 2001 roku (w stosunku do średniej wyników tenowych 10 skal) w skalach: stosunki społeczne, postawy seksualne, zdrowie emocjonalne, natomiast niższym w skali relacji rodzinnych w porównaniu z rokiem 1987. Warto zauważyć, że większe zmiany między latami 1987 a 2001 nastąpiły u dziewcząt niż u chłopców w skalach: postawy seksualne i relacje rodzinne. U chłopców istotnie niższy okazał się w roku 2001, w porównaniu z rokiem 1987, względny poziom wyników w profilu grupowym w skali kontroli impulsów (skala 1), u dziewcząt zaś w skali cele edukacyjne i zawodowe.

Zmiany w kształcie profilów grupowych między porównywanymi latami są istotnie większe u dziewcząt niż u chłopców (w kontraście odchyleniowym: 1. Interakcja skala 6 x płeć x populacja – $F [1,1731] = 3,95$; $p = 0,047$; 2. Interakcja skala 7 x płeć x populacja – $F [1,1731] = 3,64$; $p = 0,056$).

Dyskusja i wnioski

Podsumowując dane z analizy statystycznej wyników populacyjnych badań dotyczących obrazu siebie młodzieży, można stwierdzić, że na przestrzeni 15 lat obraz siebie uczącej się młodzieży, zarówno chłopców, jak i dziewcząt, uległ zmianie w kierunku bardziej pozytywnego spostrzegania siebie. Potwierdza to tezę, że obraz siebie młodzieży nie jest wartością niezmienną, ma tendencję do fluktuacji. Podobną tendencję stwierdzili Offer i wsp. w cytowanych wcześniej badaniach [3]. Można zaryzykować stwierdzenie, że dojrzewanie młodzieży w latach 90. w okresie transformacji ustrojowej, charakteryzującej się zwiększonymi wyzwaniem, ale i szansami dla młodzieży, mogło mieć pozytywny wpływ na tworzące się przekonania na temat własnej osoby. Na tle ogólnej zmienności na przestrzeni lat rysują się pewne stałe tendencje w obrazie siebie młodzieży. Jedną z nich jest utrzymywanie się bardziej pozytywnego

obrazu siebie u chłopców niż u dziewcząt. Generalnie chłopcy mają wyższe wyniki w skalach opisujących różne aspekty obrazu siebie, poza wyjątkiem, jakim jest opis w zakresie celów edukacyjnych, zawodowych i przystosowania, mierzących siłę ego. Ta charakterystyczna dla młodzieży polskiej cecha utrzymuje się na przestrzeni lat. Interesujące, że jedynie w zakresie oceny siebie w relacjach rodzinnych nie następuje zmiana w kierunku pozytywnym: u chłopców pozostaje ona bez zmian, a u dziewcząt pogarsza się. We wspomnianych badaniach Offera i wsp. okazało się, że na przestrzeni lat utrzymywały się zarówno u chłopców, jak i dziewcząt pozytywne oceny relacji z rodzicami. Taką prawidłowość można było stwierdzić w badaniach polskich jedynie w grupie chłopców, natomiast u dziewcząt obraz siebie w relacjach z rodziną pogorszył się. Warto również zwrócić uwagę na stwierdzone w badaniach nie tylko zmiany ilościowe, ale i jakościowe w strukturze obrazu siebie. W omawianym okresie nastąpiły istotne zmiany w kształcie profilów, większe u dziewcząt niż u chłopców. U dziewcząt obraz siebie stał się wewnętrznie bardziej spójny (relatywnie mniejsze rozbieżności między różnymi aspektami obrazu siebie). U chłopców natomiast utrzymują się większe wewnętrzne różnice między różnymi aspektami obrazu siebie.

Jak te informacje o obrazie siebie młodzieży można odnieść do wiedzy o normatywnym kryzysie tożsamości, uważanym za podstawowe psychologiczne zadanie tego okresu życia? Za pomocą kwestionariusza Offera możemy opisywać niektóre aspekty tożsamości, a mianowicie spójność obrazu siebie. U chłopców utrzymuje się nieharmonijność w postrzeganiu siebie. Występują stosunkowo wysokie i niskie samooceny w różnych wymiarach obrazu siebie, czyli poczucie tożsamości chłopców jest jeszcze niestabilne i charakterystyczne dla opisywanego w literaturze normatywnego kryzysu adolescencji. U dziewcząt natomiast można by wnosić o stabilnym poczuciu tożsamości i mniej burzliwej drodze do dorosłości.

Wyniki badań nad obrazem siebie, wykazujące różnice między burzliwie przebiegającym normatywnym kryzysem tożsamości a zaburzeniami psychicznymi, mogą być pomocne w diagnozie z różnego rodzaju zaburzeń emocjonalnych u młodzieży.

1. Obraz siebie u młodzieży 17-letniej w ciągu 15 lat uległ poprawie w większości badanych aspektów.
2. W omawianym okresie u chłopców utrzymuje się nieharmonijność obrazu siebie, natomiast u dziewcząt spójność obrazu siebie wzrasta.
3. Obraz siebie w populacjach chłopców w obu badanych okresach jest bardziej pozytywny niż w populacjach dziewcząt.

Изменения собственной картины личности среди молодежи в поздней фазе созревания на протяжении 15 лет – сравнительные исследования

Содержание

Собственная картина личности изменяется на протяжении времени жизни. Эти изменения обусловлены культуральным кругом и общественной структурой, в которой живет молодежь.

Задание. Проведение сравнения картины собственной личности в здоровой популяции молодежи в возрасте 17 лет на протяжении 15 лет наблюдений.

Метод. В 1987 и 2001 годах проведены исследования большой группы 17-летней молодежи, учеников краковских средних школ при помощи глоссария картины самого себя Орфера.

Результаты. В исследованном периоде времени картина самого себя 17-летней молодежи улучшилась. Среди мальчиков собственная картина личности была негармонична, тогда как у девушек возрастала ее собранность.

Выводы. Под влиянием макрокультурных факторов наступают положительные изменения в картине психического здоровья и самостоятельности, которые находят себе отражение в улучшении понятия своей личности.

Die Veränderungen des Selbstbildes in der Population der Jugendlichen in der späten Adoleszenzphase innerhalb von 15 Jahren - Vergleichsstudie

Zusammenfassung

Das Selbstbild verändert sich im Laufe der Zeit. Die Veränderungen sind kulturell und von der sozialen Struktur bedingt, in der die Jugendlichen leben.

Ziel. Das Ziel der Studie ist der Vergleich des Selbstbildes in der nicht behandelten Population der 17-jährigen Adoleszenten innerhalb von 15 Jahren.

Methode. In den Jahren 1987 und 2001 wurde eine repräsentative Gruppe der 17-jährigen Schüler der Krakauer Oberschulen mit Hilfe vom Fragebogen zur Erfassung des Selbstbildes von Offer (OSIQ) untersucht.

Ergebnisse. In der untersuchten Zeit verbesserte sich das Selbstbild der 17-jährigen Adoleszenten. In der Gruppe der Jungen erhielt sich immer noch die Nicht-Harmonie vom Selbstbild, dagegen steigt bei Mädchen seine Kohäsion.

Schlussfolgerungen. Unter dem Einfluss der makrokulturellen Faktoren erfolgen günstige Veränderungen im Bereich der psychischen Gesundheit und der Selbsthilfe und sie finden ihre Abbildung in der Verbesserung des Selbstbildes.

Le changement de l'image de soi de la population des adolescents – analyse comparative embrassant la période de 15 ans

Résumé

L'image de soi change avec le temps. Ces changements dépendent de la culture et de la structure sociale dans lesquelles vivent les adolescents.

Objectif. Comparer l'image de soi des adolescents non traités de 17 ans durant la période de 15 ans.

Méthode. En 1987 et 2001 on a examiné les groupes représentatifs des adolescents de 17 ans (élèves des écoles secondaires de Cracovie) avec le questionnaire OSIQ (The Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents).

Résultats. Durant la période analysée l'image de soi des adolescents s'améliore. Dans le groupe de garçons pourtant persiste l'incohérence de l'image de soi, tandis que dans le groupe de filles sa cohérence augmente.

Conclusion. Les facteurs macro culturels influent favorablement sur la santé mentale et les méthodes de se débrouiller des adolescents et cela se fait voir dans l'amélioration de leur image de soi.

Piśmiennictwo

1. Offer D, Ostrov E, Howard KI. *The mental health professional's concept of normal adolescent.* Arch. Gen. Psychiatry 1981; 38, 2: 149–152.
2. Offer D, Ostrov E, Howard KI. *The adolescent: A psychological self-portrait,* New York: Basic Books; 1981.

3. Offer D, Ostrov E, Howard KI, Atkinson R. *The teenage world: adolescents' self-image in ten countries*. New York: Plenum Publishing Corporation; 1988.
4. Badura-Madej W. *Raport z resortowego programu naukowo-badawczego: ocena zależności między obrazem siebie a zaburzeniami psychicznymi u młodzieży i opracowanie technik poprawy diagnostyki zaburzeń psychicznych*. Warszawa: Instytut Psychiatrii i Neurologii; 1986–1990.
5. Badura-Madej W, Bielska A, Bomba J, Domagalska-Kurdziel E, Gardziel A, Izdebski R, Józefik B, Kwiatkowski R, Lebedowicz H, Pietruszewski K, Szelerewicz L, Wolska M, Zyblikiewicz D. *Rozpowszechnienie i obraz depresji u dzieci i młodzieży w świetle bezpośrednich badań populacji nie leczonej*. *Psychiatr. Pol.* 1986; 20, 3: 184–189.
6. Badura-Madej W, Bomba J, Hagman H, Klenberg L, Ulasinska R. *Self-image of adolescents and adolescent depression. Comparative study of Finnish and Polish adolescents*. Contemporary childhood and adolescence. Kraków: 1988, s. 36.
7. Offer D, Ostrov E, Howard KI. *A manual for the Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents*. Chicago: Michael Reese Hospital and Medical Center; 1982.
8. Offer D, Ostrov E, Howard KI. *A manual for the Offer Self-Image Questionnaire for Adolescents*. Chicago: Michael Reese Hospital and Medical Center; 1989.

Adres: Renata Modrzejewska
31-034 Kraków, ul. Kopernika 21 a

Otrzymano: 27.06.2007
Zrecenzowano: 15.02.2008
Przyjęto do druku: 1.04.2008

KOMUNIKAT

Uprzejmie informujemy, że w przyszłym – 2009 roku PSYCHIATRIA POLSKA i PSYCHOTERAPIA będą dostarczane w ramach składki członkowskiej Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego tym osobom, które opłaciły składkę za rok 2008 w swoim oddziale terenowym. Ze względów technicznych nazwiska i adresy tych osób musimy otrzymać od oddziałów do końca grudnia 2008.

W związku z tym, prosimy wszystkich zainteresowanych o upewnienie się, że zarząd właściwego oddziału terenowego odnotował na odpowiedniej liście ich uprawnienia do otrzymywania czasopism.

Komitet Redakcyjno-Wydawniczy PTP